

İstanbul'dan iz'ler

NESLİHAN UĞURLU

Şehir Akademi Öğrencisi

ESKİDEN GEZİ YAZILARINA “SEYAHATNAME”, GEZİP GÖREN KİŞİYE DE “SEYYAH” DENİRDİ. BUGÜN İSE gezip gören kişilere “Gezgin”, yazdıklarına da “Gezi Yazısı” deniliyor. 1400 yıl önce gelen son ilahi mesaj Kuran’ı Kerim’de, birkaç farklı ayette karşılaştığımız “...yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı?” (Yusuf 109/Fatır 44) sorusu ve “gezip dolaşmalılar” emri düşünüldüğünde gezgin olmak yaratıcının insandan beklediği ve hatta önemseyerek, planlayarak ve sonucunu düşünerek yapmasını istediği bir eylem olarak karşımıza çıkıyor. İnsanlık tarihi de; avlanma, barınma, ticaret, ibadet, hicret ve birçok farklı sebeple seyahat edildiğini anlatır.

Bilinen en eski gezi yazıları Venedikli Marco Polo ve Arap Gezgin İbni Batuta’nın çeyrek asır süren yolculuklarını anlattıkları seyahatnameleridir. Bu eserlerde gezip gördükleri yerlerin mimari ve coğrafi özelliklerini, yemek, giyim, eğlence kültürlerini, geçim kaynaklarını, devlet adamlarını ve idare biçimlerini, savaşlarını ve önemli önemsiz, gerçek veya hayal ürünü pek çok bilgiye yer vermişlerdir. Hatta yaşlılığında bir dostu “artık bu yazdıklarının doğru olmadığını itiraf etmelisin” dediğinde Marco Polo, anlattıklarının gördüklerinin çok azı olduğunu söylemiştir.

Gezi yazısının günümüz versiyonu ise çok daha zahmet-siz ve yaygın. Marco Polo veya İbni Batuta’nın sayfalarca anlattığı şehirler hakkında söylemek istediklerinizin hepsini bir “instastory”e sığdırabilirsiniz. Ayrıca uzun araştırmalar sonucu elde edilmiş bilgi dolu cümlelere, teferruatlı tasvirlerle de ihtiyacınız yok. Doğru filtreyi bulmanız yeterli. Kelimelere dokunmadan, sadece fotoğraf çekmek hatta sadece konum bildirimini yapmak, gezdiğiniz, gördüğünüz ve kaydettiğiniz anlamına gelebiliyor artık.

BİR ŞEHİRDE YAZMAK... BİR ŞEHİRİ YAZMAK...

Katıldığı televizyon programlarından birinde sunucunun “Modern Seyyah” diyerek sunduğu Akif Emre, aynı programda söz kendisine verilince “Yolcu olmayı, yolda

olmayı, istikâmet üzere olmayı önemişiyorum” diyor. Ancak devam eden cümlelerinde bu gezgin tabiatının temelinde İslamcılığını ve ümmet olma sorumluluğunu koyduğunu da vurguluyor. Bu bilinçle nice ülke ve şehir gezmiştir. Gezip gördüklerini ve bilhassa gördüklerinin ardında hissettiklerini ise köşe yazılarından, katıldığı program ve konferanslardan ve hazırladığı belgeselden öğreniyoruz. Her seyyah gibi Akif Emre’nin de dönüşlerinin bekleyeni bir sırası vardı. İstanbul...

İstanbul, tarihin hiçbir devrinde sıradan bir şehir olmamıştır. Şiirlerde, şarkılarda, hayallerde ve de dualarda adı geçmiştir. Salt şehir olmaktan ziyade yaşayan ve içinde yaşayanlara da sirayet eden bir ruhu vardır. Akif’e göre; şehir aslında hatırlamak demektir. Şehir bize aidiyetimizi hatırlatır. Kimliğimizi hatırlatır. Değerlerimizi hatırlatır. Şehir insanı şekillendirdiği gibi insan da şehri şekillendirir. Şehir her şeyden önce tarihsel birikim ve süreklilik ve mekân-insan tasavvurunu gerektirir. İşte bu sebeple Akif’in İstanbul yazılarını okurken bazen Osmanlı döneminde bulursunuz kendinizi, bazen de bir sokağın terkedilmişliğine teslim edersiniz duygularınızı. Çünkü ona göre İstanbul’a şahsiyet kazandıran, onu estetik kılan; bu şehri yaşayanların idraki ve onun benzeri olmayan coğrafyasıdır.

Coğrafi ve mimari detaylar Akif Emre’nin yazılarında sıkça göze çarpar. Yaşadığı şehrin modernleşme kılıfıyla tahrip edilmesi ve geçmişinden koparılmaya çalışılması da İstanbul’a dair en önemli kaygılarından. Şehirlerin hafızasızlaştırılması dediği imar değişikliklerinin belirli bir bilinç ve plan dahilinde yapıldığını düşünüyor. Örnek olarak da çağdaş, idealist ya da başkaca sebeplerle değiştirilen sokak isimlerini ve bir sonraki aşamada kaybolan sokaklarımızı, evimizi, kendimizi bulamadığımızı dikkat çekiyor. İstanbul’un silüetine şekil veren bir unsur da reklam sektörünün devasa ve çirkin panolarıdır. Yeşil alanı kapatmak ya da gözün alabildiğine seyredeceği görüş açısını kesmek pahasına cadde ve ara sokakları kaplayan

panoların varlığı görüntü kirliliğinden fazlasıdır. Akif Emre için bu panolar, reklamın tanıtım amacından çıkıp sanal gerçeklik üretmek hayata, varlığı anlamlandıracak sahte hakikatler üretmesine ek olarak bunu insanların üstüne gelecek şekilde dayatmaktadır.

Tarihinden kopmadan değişen şehirler için Akif Emre'nin önerileri de vardır:

“Modernleşme ve küreselleşme ile birlikte geleneksel şehirlerin ve ona bağlı toplumsal ilişkilerin hızla çözüldüğü bir zaman diliminde geçmişin romantizmine takılıp kalmak gerçeklerden kaçmak anlamına gelir. Bu topraklar ilk kez şehirle tanışmıyor. Şehir kuran bir medeniyetin mirasçıları olarak tarihsel birikimi müzeleştirip hayattan koparmak yerine şehri kuran değerler sistemini, varlık şuurunu, mekân ilişkisini doğru anlayıp yaşadığımız hayata dair uygun çözümler üretmek zorundayız. Bunun yolu da romantik şehir tasvirleri, sükkunlu güzellikleri hayal etmek değil bugünün insanına bu değerleri yeniden yaşatacak şehir anlayışı geliştirmekle mümkün olur.

İSTANBUL’U YAZIYA DÖKMEK... İSTANBUL’DA YAZIYA DÖKÜLMEK...

Akif Emre'nin Nisan ve Mayıs aylarında yazdığı yazılarında, İstanbul'a dair en çok bahsettiği şey erguvanlardır. Bahsedilmeyecek gibi de değildir zaten:

“Ne kır çiçekleri, ne meyve ağaçlarının fişkırان gümrak yeşili baharı getirmez. Bir çiçekle bahar gelmez ama her çiçek de getirmez baharı İstanbul'a.

İstanbul'un baharı erguvandır. Hatta erguvan baharın gelişini haber vermez. Bahara rengini verir. Erguvandır İstanbul'un baharı. Hiçbir renk, hiçbir bahar belirtisi erguvan kadar İstanbul olamaz.

Erguvanlar apansızın gelir. Ve erguvanlar apansızın solabilir. Çünkü böyledir İstanbul'un baharı.

Çelimsiz yapısına rağmen İstanbul kadar köklü bir ağaç erguvan, hatta İstanbul'un hafızasıdır denebilir. Bizans'ın İstanbul'u inşa edip surları bitirmesi bir mayıs ayına, yani erguvan mevsimine denk gelmiştir. Bizans prenslerinin doğduğu odalar, Bizans'ın imparatorluk rengi olan erguvan renginde olmuştur. İstanbul yine bir mayıs ayında fethedildi. Has bahçelerde özenle korundu.”

Akif Emre'nin her mevsim, sahile açılan meydanın sağ köşesindeki tarihi yapıdan erguvanları bekleyişinden kimsenin haberi yoktur. Erguvanların bile. Onun için bu bekleyiş; adeta muştı gibi görünüşünü heyecanla beklemek İstanbul'a özgü bir duygudur. Oysa insanlar bu eşsiz güzelliği görmüyor; sadece burada görünmek istiyorlar. Onun için herkes birbirinin fotoğrafını çekiyor. Ah bu insanlardaki görünür olma duygusu ve ölümsüzlük iddiası. Erguvanlar hiç öyle mi?

“Hem güzellik hem fanilik duygusudur, tenha ve münzevi. Duyumsamanın rengi, kendi başına hep orda, tek. Her an solmaya, adeta aradan çekilmeye hazır ve razı bir duruş. Erguvan geçmiş zamanların İstanbul'undan, Boğaziçi'nden bugüne bir esinti, bir renk, bir koku bir imge... Erguvan bu bakımdan yaşayan, her dem taze olan bir nostalji duygusunu diri tutar. Eskimeyen duyguların canlılığıdır renkleri, naif bedeni, dalları geçmişin hatıralarını taşır...”

Erguvan gibi geleneksel İstanbul evi de hafif, zarif ve de naiftir. Erguvanın çiçeği baharı, yenilenmeyi, yeni bir başlangıç hatırlatsa da ağacının naifliği de geçiciliği, faniliği imler. Eski zaman İstanbul evlerinin en göz alıcıları bile dünyalık bir çağrışıma sahip değildir; saklanan mahcup bir güzellik duygusunu hissederdiniz. Ahşabın belli bir ömrü vardı, doğallığında ömrünü tamamlar, yeni nesillere yenilenebilir bir dünya bırakırdı. Erguvan da bu anlamda fani bir güzellikti. Güzelliği ne kadar göz doldursa da onun zevkine erenler faniliğin idrakinde olurdu.”

Bir erguvan mevsimiydi Akif Emre. İstanbul'un hafızasını dallarında taşıyan ve modernleşme adına hafızasına yapılan müdahalelere karşı hem öfkeli hem kırılğan. Faniliğinin farkında ama kendince İz'ler bırakan.

Bir Erguvan mevsimiydi Akif Emre, filtreli selfilerde yer almayan ve yalnız bakanlara görünen, erguvan olup yollara, kelime olup kitaplara, İstanbul diye dökülen. ♦

KAYNAKÇA

- Kuran'ı Kerim (Yusuf 109, Fatır 44)
- Tv Net, Uzun Hikâye Program Arşivi
- Büsam Akif Emre Semineri Mekân-İnsan
- İz'ler 1-2
- Yeni Akif Arşiv